

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Навчально-науковий інститут історії, права та міжнародних відносин
Кафедра права та публічного управління

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор ННІ історії, права та
міжнародних відносин

Юлія ПОДРЕЗ

«02» вересня 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ВСТУП ДО ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Галузь знань 08 Право

Спеціальність 081 Право

Освітньо-професійна програма Право

Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

Мова навчання українська

Погоджено

науково-методичною комісією

ННІ історії, права та міжнародних
відносин

«02» вересня 2024 р.

Голова науково-методичної комісії

Світлана МОЦАК

«02» вересня 2024 року

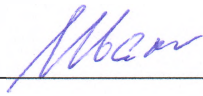
Укладач:

Кучук Андрій Миколайович — доктор юридичних наук, професор

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри права та публічного управління

Протокол № 1 від « 28 » серпня 2024 р.

Завідувач кафедри

кандидат педагогічних наук, доцент **Олена ІВАНІЙ**

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 3	Бакалавр	Обов’язкова
		Рік підготовки:
		1-й
Семестр		
2-й		
Лекції		
20 год.		
Практичні, семінарські		
20 год.		
Лабораторні		
-		
Самостійна робота		
48 год.		
Консультації:		
2 год.		
Загальна кількість годин - 90		Вид контролю: залік

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Вступ до права ЄС» має на меті оволодіння здобувачами вищої освіти знаннями системи права Європейського Союзу та набуття компетентностей, пов'язаних з застосуванням норм *acquis* ЄС.

Навчальна дисципліна «Вступ до права ЄС» входить до переліку обов'язкових компонентів освітньо-професійної програми.

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких визначених освітньо-професійною програмою **загальних і спеціальних компетентностей**:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 8. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 12. Здатність усвідомлювати рівні можливості та тендерні проблеми.

ЗК 13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 14. Цінування та повага різноманітності і ' мультикультурності.

ЗК 15. Прагнення до збереження навколишнього середовища.

СК 3. Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи.

СК 5. Здатність застосовувати норми та інститути міжнародного публічного права, а також міжнародного приватного права.

СК 6. Здатність здійснювати порівняльний аналіз окремих правових інститутів права Європейського Союзу та Ради Європи і правової системи України.

СК 13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ.

СК 16. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

Навчальна дисципліна спрямована на формування визначеної освітньо-професійною програмою **інтегральної компетентності, а саме:** здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі у галузі правничої діяльності.

Навчання спрямоване на комплексну реалізацію практичної, когнітивно-освітньої, професійної та виховної мети, а саме:

- *практична мета:* формування у студентів соціокультурної, професійної компетентності; що заснована на розумінні основ права ЄС;

- *когнітивно-освітня мета*: набуття та поглиблення знань про норми та принципи права ЄС, генезу та функціонування інститутів ЄС; судову систему ЄС;

- *професійна мета*: формування у здобувачів вищої освіти знань про норми та інститути права ЄС, вироблення навичок необхідних для захисту прав особи відповідно до європейських стандартів, застосування норм права ЄС в національному праві;

- *виховна мета*: формування гуманістичного, демократичного та загальнокультурного світогляду, патріотичної свідомості громадянина України, виховання поваги до загальнолюдських цінностей.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Виходячи з методологічних та пропедевтичних функцій дисципліни її вивченню не передуює опанування інших навчальних дисциплін. Навпаки, опанування «Вступу до права ЄС» є передумовою успішного вивчення інших правничих галузевих дисциплін.

3. Результати навчання за дисципліною

РН 2. Знати та розуміти міжнародні стандарти прав людини, положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практику Європейського суду з прав людини.

РН 3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.

РН 4. Знати та розуміти основи права Європейського Союзу.

РН 5. Давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю.

РН 8. Застосовувати інститути міжнародного публічного права, а також міжнародного приватного права.

РН 10. Вільно спілкуватись державною та іноземною мовами як усно, так і письмово, із застосуванням правничої термінології.

РН 12. Доносити до респондента матеріал з певної правової проблематики доступно і зрозуміло.

РН 19. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.

РН 20. Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Розподіл балів

Поточний контроль						Разом	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6		
Поточний контроль						60	100
6	12	12	12	12	6		
Контроль самостійної роботи						40	
6	7	7	7	7	6		

4.1. Критерії оцінювання видів роботи для поточного контролю

Під час оцінювання результатів навчання застосовується накопичувальна бально-рейтингова система, що передбачає оцінювання якості виконання здобувачами вищої освіти всіх видів аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності, спрямованих на опанування навчального матеріалу шляхом поточного та підсумкового контролю.

Система оцінювання курсу реалізується згідно з критеріями оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти під час відвідування лекцій, участі у семінарах та виконання інших видів роботи.

Поточний контроль складається з таких компонентів:

- **60 балів:** аудиторна робота: на практичних (семінарських) заняттях – підготовка доповідей і виступ в аудиторії у вигляді усних відповідей, участь в обговоренні семінарських питань / дискусіях, виконання практичних завдань, виконання завдань тестового контролю; участь у роботі малих груп, розв'язуванні кейсів, демонстрація навичок soft skills; активна участь у лекційному занятті враховується при виставленні оцінки за відповідну тему;

- **40 балів:** опрацювання теоретичного матеріалу, виконання індивідуальних завдань, підготовка рефератів, есе, презентацій; розв'язання кейсів, участь у наукових заходах.

Разом - **100 балів.**

В Університеті передбачено можливість перезарахування результатів неформальної та/або інформальної освіти відповідно до Положення про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С.Макаренка.

Перезарахування результатів здійснюється на добровільній основі та передбачає підтвердження того, що здобувач досяг результатів навчання, передбачених освітньою програмою.

Перезарахуванню можуть підлягати результати навчання отримані шляхом неформальної та/або інформальної освіти, що за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають як навчальній дисципліні в цілому, так і її

окремому розділу, темі (темам), індивідуальному завданню, які передбачені цією робочою програмою.

Оцінювання результатів аудиторної роботи здійснюється за наступними критеріями

БАЛИ	ПОЯСНЕННЯ
6	Здобувач вищої освіти відповідає на всі питання семінарського заняття, розкриває зміст категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; виконує всі завдання, може правильно визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет аналізу; висловлює і обґрунтовує власну думку щодо предмету заняття, наводить аргументи на її підтвердження, що ґрунтуються на системному знанні теоретичних положень і юридичної практики. Під час заняття продемонстрована активність та ініціативність.
5	Здобувач вищої освіти відповідає на всі питання семінарського заняття, розкриває зміст категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; виконує завдання, однак допускає неточності; може визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет аналізу; висловлює власну думку щодо предмету заняття, наводить аргументи на її підтвердження, що ґрунтуються на положеннях підручників і навчальних посібників, окремих прикладах з юридичної практики. Під час заняття продемонстрована ініціативність.
4	Здобувач вищої освіти дає відповіді на питання семінарського заняття, відтворює дефініції та пояснює зміст категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; завдання виконує з неістотними помилками; може визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет аналізу, допускаючи незначні помилки.
3	Здобувач вищої освіти дає відповіді на більшість питань семінарського заняття, відтворює дефініції категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; завдання виконує з неістотними помилками; не може визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет аналізу, називаючи при цьому їх ознаки.
2	Здобувач вищої освіти з труднощами виконує завдання, допускаючи змістовні помилки. Відтворює поняття, що розглядалися під час заняття
1	Здобувач вищої освіти зі значними труднощами виконує завдання, допускаючи змістовні помилки, невпевнено відтворює терміни і поняття, що розглядалися під час заняття.
0	Здобувач вищої освіти не готовий до заняття, не відповідає на питання, що винесені на розгляд. Відсутність на занятті.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

<i>За шкалою ЄКТС</i>	<i>За 100-бальною шкалою</i>	<i>За національною шкалою (форма контролю – істит, диф. залік)</i>	<i>Пояснення</i>
A	90-100	відмінно	Кредити зараховано. Контрольні заходи виконані лише з незначною кількістю помилок
B	82-89	добре	Кредити зараховано. Контрольні заходи виконані вище середнього рівня з кількома помилками.
C	74-81		Кредити зараховано. Контрольні заходи виконані правильно з незначною кількістю суттєвих помилок.
	64-73	задовільно	Кредити зараховано. Контрольні заходи виконані нижче середнього рівня, але зі значною кількістю помилок.
E	60-63	задовільно	Кредити зараховано. Виконання контрольних заходів задовольняє мінімальним критеріям.
FX	35-59	незадовільно з можливістю повторного складання	Кредити не зараховано. Здобувачу надається можливість скласти визначені контрольні заходи для поліпшення підсумкової оцінки
F	1-34	незадовільно з повторним вивченням курсу	Кредити не зараховано. Здобувач повинен повторно освоювати навчальний матеріал дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання дисципліни «Вступ до права ЄС» можуть бути:

- усний контроль. Усний контроль здійснюється шляхом індивідуального і фронтального опитування. При індивідуальному опитуванні викладач ставить перед здобувачем вищої освіти декілька запитань, при фронтальному – серію логічно пов'язаних між собою питань перед усією аудиторією чи частиною групи (при роботі в малих групах);

- письмовий контроль. Здійснюється за допомогою письмових робіт (у тому числі при виконанні практичних завдань, розв'язуванні кейсів). Письмовий контроль відрізняється також глибиною діагностики (поверховий зріз чи ґрунтовний аналіз);

- тестовий контроль. Тести – спеціальні завдання, виконання (чи невиконання) яких вказує на наявність (або відсутність) у здобувача вищої освіти певних знань, умінь;

- підготовка доповідей, есе, презентацій тощо. Передбачає виконання здобувачами вищої освіти різних форм завдань; розв'язання кейсів, ситуативних завдань.

Засоби діагностики результатів навчання ґрунтуються на необхідності виявлення *soft skills*: критичне мислення, комплексне розв'язання проблем, оригінальність, креативність, міркування та створення ідей, комунікативні навички та навички самоорганізації, вміння працювати з інформацією.

Особлива увага при опануванні змісту навчальної дисципліни приділяється запобіганню порушенню академічної доброчесності та забезпечення довіри до результатів освітнього процесу та освітньої діяльності, розумінню здобувачами вищої освіти значення академічної доброчесності та наслідків недотримання її постулатів.

6. Програма навчальної дисципліни

Програма навчальної дисципліни «Вступ до права ЄС» складається з одного модулю, в якому висвітлюються інститути ЄС, етапи формування ЄС, принципи, джерела та систему права ЄС.

7. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

7.1. Тематичні розділи

Тема 1. Компетенція, інститути та основні етапи формування Європейських Співтовариств і Європейського Союзу.

Історичні передумови, основні етапи становлення Європейського Союзу. Паризький договір про утворення Європейського об'єднання вугілля і сталі. Римські договори про утворення Європейського економічного співтовариства та Європейського співтовариства з атомної енергії. Єдиний європейський акт та подальший розвиток права Європейського Союзу. Маастрихтський договір та утворення Європейського Союзу. Амстердамський договір та еволюція права Європейського Союзу.

Загальна характеристика Європейського Союзу, символіка Європейського Союзу, офіційні мови, компетенція. Цілі та принципи ЄС. Членство в ЄС. Взаємодія Європейського Союзу та Ради Європи. Європейський Союз та інші європейські об'єднання.

Тема 2. Інституційна система ЄС.

Європейська Рада. Рада Європейського Союзу. Структура та повноваження Ради Європейського Союзу. Порядок прийняття рішень Радою Європейського Союзу. Структура і організація діяльності Парламенту Європейського Союзу. Повноваження Парламенту Європейського Союзу. Склад та порядок формування Європейської Комісії. Повноваження та функції Європейської Комісії. Організація діяльності та порядок прийняття рішень Європейською Комісією. Суд Європейського Союзу, його статус, порядок формування та компетенція.

Тема 3. Поняття та принципи права Європейського Союзу.

Співвідношення термінів «право Європейських Співтовариств» «право Європейського Союзу» і «європейське право». Співвідношення права ЄС та міжнародного права. Поняття права Європейського Союзу.

Принципи права ЄС: поняття та класифікація. Загальні та спеціальні принципи. Принцип верховенства права ЄС. Принцип прямої дії права ЄС.

Джерела і способи закріплення принципів права ЄС. Роль наднаціональних судових органів у розробці і захисті принципів права ЄС. Відповідальність держав-членів за порушення принципів права ЄС.

Тема 4. Джерела та система права Європейського Союзу.

Поняття *acquis* ЄС. Система джерел права Європейського Союзу. Класифікація джерел права ЄС. Джерела первинного права. Установчі документи (договори) ЄС: поняття і система. Рішення Суду Європейського Союзу. Міжнародні договори Європейського Союзу.

Дія норм права Європейського Союзу в часі та просторі. Юрисдикція Європейського Союзу.

Тема 5. Права людини та їх забезпечення в Європейському Союзі.

Договір про ЄС та Лісабонська угода в регулюванні статусу людини в ЄС. Хартія Європейського Союзу про основоположні права. Громадянство ЄС. Основоположні права особи в ЄС. Поняття і зміст «Простору свободи, безпеки та законності», «Шенгенське право».

Теоретичні та практичні аспекти забезпечення прав людини в Європейському Союзі. Система та принципи захисту прав людини в Європейському Союзі. Співробітництво ЄС та Ради Європи стосовно захисту прав людини. Місце Європейської конвенції з прав людини у європейському правопорядку. Європейський суд з прав людини. Європейський омбудсмен.

Тема 6. Особливості гармонізації законодавства Україна до *acquis* ЄС.

Правове регулювання співробітництва України та ЄС. Європейська політика сусідства. План дій Україна-ЄС: основні положення. Правове регулювання Східного Партнерства. Порядок денний Асоціації Україна – ЄС. Визначення «Внутрішнього (спільного) ринку» за Договором про ЄС.

Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Заявка України на членство 28 лютого 2022 року.

Адаптація національного права до *acquis* ЄС.

7.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	Усього	у тому числі				
		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост.р
Тема 1. Компетенція, інститути та основні етапи формування Європейських Співтовариств і Європейського Союзу	12	2	2			8
Тема 2. Інституційна система ЄС.	16	4	4			8
Тема 3. Поняття та принципи права Європейського Союзу.	16	4	4			8
Тема 4. Джерела та система права Європейського Союзу.	16	4	4			8
Тема 5. Права людини та їх забезпечення в Європейському Союзі	16	4	4			8
Тема 6. Особливості гармонізації законодавства Україна до <i>acquis</i> ЄС	12	2	2			8
	2				2	
Усього годин	90	20	20		2	48

7.3. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		Денна форма
1	Компетенція, інститути та основні етапи формування Європейських Співтовариств і Європейського Союзу	2
2	Інституційна система ЄС.	4
3	Поняття та принципи права Європейського Союзу.	4
4	Джерела та система права Європейського Союзу.	4
5	Права людини та їх забезпечення в Європейському Союзі	4
6	Особливості гармонізації законодавства Україна до <i>acquis</i> ЄС	2
Разом		20

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Borchardt, Klaus-Dieter. The ABC of EU law. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/5d4f8cde-de25-11e7-a506-01aa75ed71a1>
2. Charter of Fundamental Rights of the European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:12012P/TXT>
3. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. Document 12012E/TXT URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:12012E/TXT>
4. Council Directive 2000/78/EC of 27 November 2000 establishing a general framework for equal treatment in employment and occupation. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32000L0078>
5. Council of Europe. (1950). Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms.
6. Council of Europe. Європейська соціальна хартія (переглянута) (резюме). URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/european-social-charter>
7. Court of Justice of the European Union. URL: https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_6999/en/
8. Declaration on genuine democracy adopted on 24 January 2013. The Conference of International Non-Governmental Organisations (INGOs) of the Council of Europe. URL: <https://rm.coe.int/16802f042c>
9. Directive 2004/38/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the right of citizens of the Union and their family members to move and reside freely within the territory of the Member States amending Regulation (EEC) No 1612/68 and repealing Directives 64/221/EEC, 68/360/EEC, 72/194/EEC, 73/148/EEC, 75/34/EEC, 75/35/EEC, 90/364/EEC, 90/365/EEC and 93/96/EEC. URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/eu-freedom-of-movement-and-residence.html>
10. Directive 2006/54/EC of the European Parliament and of the Council of 5 July 2006 on the implementation of the principle of equal opportunities and equal treatment of men and women in matters of employment and occupation/ URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32006L0054>
11. European Commission. Overview. URL: https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/european-commission_en
12. European Commission. The European Green Deal. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en
13. European Parliament. About Parliament. URL: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/democracy-and-human-rights>
14. General Court. URL: https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7033/en/
15. Of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union. Consolidated Versions. (2016/C 202/01). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:12016ME/TXT&from=EN>

16. Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. Затверджена Законом України від 18 березня 2004 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text>

17. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

18. Ковалів М. В., Тимчишин Т. М., Ніканорова О. В. Основи права Європейського Союзу: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. 212 с.

19. Кучук А.М., Іваній О.М., Моцак С.І., Подрез Ю.В. Основи євроінтеграції: підручник. Суми: СумДПУ, 2024. 193 с.

20. Мультимедійний підручник «Управління в ЄС та політика Європейської інтеграції» URL: <https://eugov.chmnu.edu.ua/miltymediinyi-posibnyk/>

21. Право Європейського Союзу : підручник / [Р. А. Петров (кер. авт. кол.), А. О. Вакуленко, Ван Елсуwege П. та ін.]; за ред. Р. А. Петрова. Вид. 10-те, змінене і допов. Харків : Право, 2021. 442 с.

Додаткові:

1. Barnard, Catherine; PEERS, Steve (ed.). European union law. Oxford University Press, 2023. URL: <https://www.google.com/books?hl=uk&lr=&id=zhC-EAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=European+Union+law&ots=5QPLtX7LO-&sig=oiBdpv-2TH5WTDZwtwRlp5uh9gg>

2. Chalmers, Damian, et al. European Union law: text and materials. Cambridge university press, 2024. URL: https://www.google.com/books?hl=uk&lr=&id=cnn1EAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR23&dq=European+Union+law&ots=5LDf_w7nZw&sig=ZtSdXcg0-qXPbH4cEcrIv96J79Q

3. Council of Europe. Батьки-засновники. URL: <https://www.coe.int/uk/web/about-us/founding-fathers>

4. Council of Europe. Європейський гімн. URL: <https://www.coe.int/uk/web/about-us/the-european-anthem>

5. Council of Europe. Європейський прапор. URL: <https://www.coe.int/uk/web/about-us/the-european-flag>

6. Craig, Paul; DE BÚRCA, Gráinne (ed.). The evolution of EU law. Oxford university press, 2021. URL: <https://www.google.com/books?hl=uk&lr=&id=mJg5EAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=European+Union+law&ots=jbMbAfET2-&sig=RFg6q8jKGQ3mv7MTuwmorZuqZQQ>

7. European Union. EU motto. URL: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/symbols/eu-motto_en

8. European Union. Official EU currency/ URL: https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/euro/official-eu-currency_en

9. Krämer, Ludwig. Environmental justice and European Union law. *Croatian Yearbook of European Law & Policy*. 2020. № 16(1). P. 1-23.
10. Schütze R.. European Union Law. Oxford University Press, 2021. URL: https://www.google.com/books?hl=uk&lr=&id=hNFAEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=European+Union+law&ots=BdXkvUSdEh&sig=AeWFkI1tWW_5qlGZB9UyG8BDhcQ
11. Атаманчук, З. А.; Макогін, З. Я. Міжнародні договори в системі джерел права Європейського Союзу. *International scientific peer-reviewed journal «Scientific World Journal»*. 2022. URL: <https://r2.donnu.edu.ua/handle/123456789/3046>
12. Бородін І.Л., Варава І.П. Теоретико-правова ідея становлення Європейського Союзу. *Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*. 2020. № 3(56). С. 49-55.
13. Демидова Л.М. Синхронізація українського кримінального законодавства з Хартією основних прав Європейського Союзу. *Вісник асоціації кримінального права України*. 2022. №2(18). С.118-133.
14. Заставна О.П. Право Європейського Союзу в системі міжнародного права. *Галицькі студії: Юридичні науки*. 2024. С. 45-50.
15. Коваленко І. А. Аналіз гармонізації договірної права України до права Європейського Союзу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2023. №1(78). С. 181-185.
16. Рим О. М. Система джерел трудового права Європейського Союзу. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського*. 2020. С. 159-163.
17. Фалалєєва, Л.Г. Захист основоположних прав у інтеграційному правопорядку Європейського Союзу. Київ: ФОП Кандиба Т.П., 220.
18. Ховпун, О. С.; Домбровська, О. В. Принципи права Європейського Союзу: сучасне визначення. *Право і суспільство*. 2022. №5. С. 292-297.

Інформаційні ресурси:

1. European Law Open. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/european-law-open>
2. Court of Justice of the EU URL : https://curia.europa.eu/jcms/jcms/i_6/en/
3. European Parliament. URL: <https://www.europarl.europa.eu/portal/en>
4. European Union URL: https://european-union.europa.eu/index_en?prefLang=uk
5. ЄС - з Україною: URL: <https://ukraine.europarl.europa.eu/uk/home>